

**BIURO
RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH**

Warszawa, 19-11-2021 r.

Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur

KMP.575.11.2021.AO

**Raport Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur
z monitoringu zdalnego Domu Pomocy Społecznej im. Ks. Kardynała Józefa Glempa
w Bramkach realizowanego za pośrednictwem wideo-rozmów**

1. Wprowadzenie

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania* (dalej: OPCAT), przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192) oraz działając na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniach 23-30 lipca 2021 r., przedstawicielka Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur (dalej: KMPT, Krajowy Mechanizm) – Aleksandra Osińska (psycholog) realizowała rozmowy za pomocą komunikatora Skype z mieszkańcami i personelem Domu Pomocy Społecznej im. Ks. Kardynała Józefa Glempa w Bramkach (dalej: DPS, Dom, placówka).

Celem wizytacji KMPT było sprawdzenie sposobu traktowania mieszkańców w czasie pandemii COVID-19, ażeby wzmocnić, jeśli to niezbędne, ich ochronę przed torturami oraz niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

W trakcie wizytacji wykonano następujące czynności:

- 1) przeprowadzono rozmowę z Beatą Godziną – Zastępczynią Dyrektora DPS;

- 2) przeprowadzono na osobności za pośrednictwem komunikatora internetowego Skype rozmowy indywidualne z mieszkańcami;
- 3) przeprowadzono na osobności za pośrednictwem komunikatora internetowego Skype rozmowy indywidualne z personelem placówki (opiekunką, pielęgniarką oraz psychologiem);
- 4) dokonano analizy dokumentacji nadesłanej przez Zastępczynię Dyrektora DPS.

Wnioski i zalecenia zawarte w raporcie zostały ustalone w oparciu o przeprowadzone rozmowy oraz pisemne informacje przekazane przez Dom. W raporcie opisano warunki detencji oraz sposób traktowania mieszkańców w dobie pandemii koronawirusa. Ponadto raport zawiera także dobre praktyki stosowane w placówce oraz problemy systemowe wymagające zmiany istniejącego prawa lub praktyki jego stosowania.

2. Zakaz represji

Stosownie do art. 21 ust. 1 OPCAT żadna osoba (np. nieletni, pracownik placówki, członek rodziny, inna osoba) lub organizacja, która przekazała przedstawicielce KMPT informację, nie może ponieść jakiegokolwiek sankcji lub uszczerbku z tego tytułu, niezależnie czy udzieliła informacji prawdziwej, czy fałszywej.

Wskazany przepis OPCAT stanowi bowiem, że żadna władza lub funkcjonariusz nie nakaże, nie zastosuje, nie pozwoli ani nie dopuści do stosowania jakiegokolwiek sankcji przeciwko jakiegokolwiek osobie lub organizacji, za przekazanie krajowemu mechanizmowi prewencji jakiegokolwiek informacji, prawdziwej bądź fałszywej, i żadna taka osoba lub organizacja nie poniesie żadnego uszczerbku w jakikolwiek inny sposób.

3. Charakterystyka placówki

Dom Pomocy Społecznej im. Ks. Kardynała Józefa Glempa w Bramkach (woj. mazowieckie) jest jednostką organizacyjną samorządu terytorialnego, której organem założycielskim jest Rada Powiatu Warszawskiego Zachodniego. Bezpośredni nadzór nad działalnością Domu sprawuje Starosta Warszawski Zachodni, zaś nadzór nad merytoryczną działalnością placówki sprawuje Mazowiecki Urząd Wojewódzki – Wydział Polityki Społecznej. DPS w Bramkach przeznaczony jest dla osób dorosłych, niepełnosprawnych intelektualnie oraz osób przewlekłe psychicznie chorych. Opieka nad każdą z wymienionych grup mieszkańców prowadzona jest w odrębnym budynku.

Dom jest jedną z nielicznych placówek, która oferuje różne formy mieszkalnictwa, dostosowane do każdego stopnia możliwości psychofizycznych mieszkańców, służące pełnej rehabilitacji społecznej. Osoby wymagające pomocy i opieki w każdej sferze funkcjonowania znajdują się w budynku głównym, zapewniającym całodobową opiekę wykwalifikowanego personelu medycznego, opiekuńczego i terapeutycznego. Osoby sprawniejsze fizycznie i psychicznie, wymagające pomocy tylko w określonych sferach funkcjonowania, mają możliwość zamieszkania w Hostelu – nowoczesnej formie mieszkalnictwa opartej na budowaniu prawidłowych wzajemnych relacjach pomiędzy osobami niepełnosprawnymi, pod dyskretnym nadzorem wykwalifikowanej kadry. Dla osób niepełnosprawnych, trafiających do placówki, a umiejących już radzić sobie z podstawowymi zadaniami dnia codziennego, proponowany jest Dom Rodzinny w Górnej Wsi. W Domu tym osoby niepełnosprawne mają możliwość funkcjonowania w warunkach nie odbiegających od panujących w rodzinach, ucząc się jednocześnie samodzielności i podejmowania decyzji związanych z ich życiem. Na co dzień mieszkańcy, przy niewielkiej pomocy personelu, prowadzą gospodarstwo domowe, opiekują się zwierzętami domowymi oraz pielęgnują ogród.

Hostel i Dom Rodzinny dysponuje dwu - osobowymi pokojami z łazienkami o wysokim standardzie oraz kuchnią wyposażoną w nowoczesny sprzęt gospodarstwa domowego. Doborem współmieszkańców w pokojach zajmuje się zespół opiekuńczo terapeutyczny i psycholog. Budynek główny DPS posiada miejsca w pokojach 1, 2, 3 i 4 – osobowych. W budynku tym pokoje nie mają łazienek – są one wspólne i znajdują się na korytarzu, pokoje te pozbawione są także balkonów.

Dom dysponuje 170 miejscami dla mieszkańców, w tym 18 miejscami dla osób przewlekłe psychicznie chorych oraz 152 miejscami dla osób dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie. W czasie prowadzenia wideo-rozmów w DPS przebywało 161 mieszkańców. Dwudziestu ośmiu mieszkańców Domu przebywało tam na mocy postanowienia sądu, 51 osób było ubezwłasnowolnionych.

4. Mocne strony i dobre praktyki

4.1 Opieka psychologiczna

Za niezmiernie cenne należy uznać zatrudnienie trzech etatowych psychologów, (jeden aktualnie przebywa na dłuższym zwolnieniu lekarskim). Spotkania z mieszkańcami odbywają się codziennie (także w godzinach popołudniowych), w ramach których prowadzona jest terapia indywidualna i grupowa, poradnictwo psychologiczne, treningi interpersonalne, komunikacja alternatywna oraz trening kreatywnego myślenia. Na bieżąco rozwiązywane są także wszelkie

problemy zgłaszane przez mieszkańców. W okresie pandemii odbywa się również wzmożona praca z pensjonariuszami, polegająca m.in. na: wyciszaniu i tonowaniu ich negatywnych emocji, związanych z wprowadzonymi obostrzeniami pandemicznymi oraz pracy relaksacyjnej. Psychologowie zatrudnieni w placówce stanowią także wsparcie dla personelu. Ponadto, każdy nowo przybyły mieszkaniec do DPS odbywa każdorazowo spotkania z psychologiem, w trakcie których rozpoznawane są jego potrzeby, zaznajamia się go z zasadami oraz specyfiką placówki oraz towarzyszy w procesie aklimatyzacji.

W okresie wzmożonej liczby zachorowań spotkania z psychologiem cały czas się odbywały, z zachowaniem zasad bezpieczeństwa. Część zajęć grupowych była w tym czasie wstrzymywana, na rzecz indywidualnych spotkań z mieszkańcami.

Warto zwrócić uwagę, że obowiązujące przepisy nie zobowiązują dyrektorów DPS do zatrudnienia psychologa, a jedynie do zapewnienia mieszkańcom kontaktu z nim. Tymczasem do domów pomocy społecznej często trafiają osoby ze środowisk zaniedbanych społecznie, wymagające dużego wsparcia psychologicznego w celu przywrócenia prawidłowych mechanizmów funkcjonowania oraz pokonania trudności adaptacyjnych w nowym miejscu. Zapewnienie właściwej opieki psychologicznej jest szczególnie istotne, gdy mieszkaniec trafia do placówki wbrew swojej woli. Doświadcza wtedy silnego oporu, nie potrafi pogodzić się ze swoim losem, czemu towarzyszą silne emocje. Nie ulega wątpliwości, że rola psychologa pracującego z mieszkańcem systematycznie w tym okresie jest nie do przecenienia. Ponadto w ocenie przedstawicieli Krajowego Mechanizmu, stała obecność psychologa przyczynia się również do integracji społeczności mieszkańców, poprawy relacji z personelem oraz zwiększenia motywacji do udziału w proponowanych przez placówkę zajęciach.

Psycholog może również w tego typu placówce pomagać w rozwiązywaniu sytuacji konfliktowych poprzez prawidłowe zdiagnozowanie przyczyny konfliktu, obejmować wzmożoną opieką mieszkańców trudnych, pomagać w przezwyciężaniu negatywnego nastroju i nastawienia, diagnozować osobowość mieszkańca, jak również prowadzić współpracę z rodzinami i najbliższymi mieszkańców. Niewątpliwie zatrudnienie psychologa wpływa bardzo pozytywnie na osoby zamieszkujące DPS i stanowi ogromne wsparcie na wielu płaszczyznach.

Warto w tym miejscu zaznaczyć, iż Podkomitet ONZ ds. Prewencji Tortur (SPT) w opublikowanych w marcu 2020 r. wytycznych adresowanych do państw - sygnatariuszy OPCAT oraz krajowych mechanizmów prewencji tortur podkreślił, iż w czasie pandemii COVID-19 wszystkie osoby pozbawione wolności oraz pracownicy tych miejsc, powinni otrzymywać

odpowiednie wsparcie psychologiczne¹. Tym bardziej cieszy fakt, iż tego rodzaju wsparcie zapewnione jest w DPS w Bramkach.

5. Problemy systemowe

5.1 Pełnienie przez pracownika DPS funkcji opiekuna prawnego

Z informacji uzyskanych od kierownictwa DPS wynika, iż zdarzają się sytuacje, w których opiekę prawną nad osobami ubezwłasnowolnionymi sprawują osoby z personelu. Dzieje się tak w sytuacji kiedy bliscy, osoby z rodziny mieszkańca nie chcą pełnić takiej funkcji i w ocenie personelu „umywają ręce”. Mimo, iż przedstawicielka KMPT nie otrzymała niepokojących sygnałów na temat sprawowania funkcji opiekunów prawnych przez personel DPS, kwestia ta od lat budzi wątpliwości KMPT².

Jednym z zadań opiekuna prawnego powinno być monitorowanie, czy podopieczny ma w placówce zapewnioną odpowiednią opiekę i nie przebywa w warunkach naruszających jego godność. W przypadku pełnienia przez opiekuna prawnego podwójnej roli trudno jest zachować obiektywność w ocenie oferty opiekuńczej DPS. Ponadto pełnienie przez personel domów pomocy społecznej funkcji opiekunów prawnych wiąże się de facto z nakładaniem na nich dodatkowych obowiązków kosztem czasu wolnego lub prywatnego. Może to prowadzić do braku odpowiedniej motywacji, by właściwie i rzetelnie wykonywali powierzone obowiązki.

Europejski Komitet ds. Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu i Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT)³ podkreśla, że powierzenie prawnej opieki pracownikom instytucji opiekuńczej w której mieszkaniec przebywa może łatwo doprowadzić do konfliktu interesów i zagrozić niezależności i bezstronności opiekuna. CPT zaleca w takich sytuacjach znalezienie alternatywnych rozwiązań, które mogłyby lepiej zagwarantować niezależność i bezstronność opiekunów⁴.

¹ Subcommittee on Prevention of Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (SPT), Advice of the Subcommittee on Prevention of Torture to States Parties and National Preventive Mechanisms relating to the Coronavirus Pandemic (adopted on 25th March 2020).

² Zob. Raport tematyczny KMPT pt. *Prawa mieszkańców domów pomocy społecznej. Jak wspólnie zadbać o godne życie osób starszych, chorych i z niepełnosprawnościami?*, s. 75-78.

³ European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT).

⁴ Zob. Standardy CPT przedstawione w dokumencie pt. *Persons deprived of their liberty in social care establishments*, Factsheet, 21 December 2020, CPT/Inf (2020) 41, par. 32. Zob. również raporty CPT z wizyt w: Polsce w 2009 r.

5.2 Monitoring wizyjny

W placówce zainstalowany jest monitoring wizyjny. Kamery umieszczone są na korytarzach, miejscach wspólnych, terenie zewnętrznym oraz w piwnicach. Pokoje mieszkalne oraz sanitariaty nie są monitorowane.

Kwestia stosowania monitoringu w domach pomocy społecznej, w związku z jej pominięciem w przepisach regulujących funkcjonowanie tych placówek, pozostaje od kilku lat w zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich⁵. Z jednej strony służy to niewątpliwie poprawie bezpieczeństwa samych pensjonariuszy. Należy jednak zwrócić uwagę, że monitorowanie tego typu placówek może stanowić formę ingerencji w prywatność mieszkańców, pracowników oraz innych osób znajdujących się na terenie obserwowanego budynku. Dla legalności tego rodzaju kontroli istotne jest, żeby ograniczenie to spełniało przesłanki określone w art. 31 ust. 3 Konstytucji, w tym wymóg ustawowej formy ograniczenia.

W tej sprawie Rzecznik Praw Obywatelskich wystosował w 2016 r. wystąpienie generalne do Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, w którym wskazywał, że ustawodawca nie zawarł w ustawie o pomocy społecznej przepisów normujących kwestię stosowania monitoringu w domach pomocy społecznej, jak również zagadnień gromadzenia, przetwarzania i przechowywania nagrań z monitoringu⁶. Brak przepisów regulujących tę materię prowadzi do wniosku, że obecnie instalowanie monitoringu w domach pomocy społecznej może naruszać przepisy Konstytucji. Rzecznik ponownie zwrócił uwagę na ten problem w wystąpieniu z dnia 30 stycznia 2018 r.⁷. Sprawa pozostaje nadal w zainteresowaniu RPO.

6. Funkcjonowanie Domu Pomocy Społecznej w Bramkach w czasie pandemii COVID-19.

Przedstawicielka KMPT nie otrzymała żadnych sygnałów dotyczących złego traktowania mieszkańców ze strony personelu. Z obserwacji poczynionych w trakcie rozmów wynika, iż mieszkańcy czują się swobodnie w placówce, personel zna potrzeby pensjonariuszy, a w codziennej pracy odnosi się do nich z szacunkiem i troską.

[CPT/Inf (2011) 20], par. 167; Bułgarii w 2020 r. [CPT/Inf (2020) 39], par. 81; na Ukrainie w 2019 r. [CPT/Inf (2020) 1], par. 44 oraz na Łotwie w 2016 r., [CPT/Inf (2017) 16], par. 157.

⁵ Raport Rzecznika Praw Obywatelskich z działalności w Polsce Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur w 2019 r., Część IV - Sytuacja w miejscach pozbawienia wolności, s. 132. Zobacz również raport tematyczny pt. *Prawa mieszkańców domów pomocy społecznej Jak wspólnie zadbać o godne życie osób starszych, chorych i z niepełnosprawnościami? Raport z działalności RPO Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur*, Warszawa 2017, s. 91-92.

⁶ Wystąpienie RPO z 11 kwietnia 2016 r., III.7065.3.2016.

⁷ Wystąpienie RPO z dnia 30 stycznia 2018 r., KMP.575.7.2016.

6.1 Sytuacja epidemiologiczna

W związku z pandemią COVID-19 w placówce zostały wprowadzone zmiany w jej funkcjonowaniu, wynikające z zapobiegania rozprzestrzeniania się wirusa SARS-CoV-2, jak również z rekomendacji Wojewody Mazowieckiego i służb sanitarnych, obejmujące m.in.:

- podzielenie mieszkańców na małe stałe grupy/zespoły, nad którymi opiekę sprawował jeden zespół pracowników;
- dwukrotny pomiar temperatury ciała mieszkańców w ciągu dnia;
- zmianowe wydawanie posiłków z obowiązkiem dezynfekcji blatów, stołów i poręczy krzeseł oraz odpowiednie wyparzenie zastawy stołowej;
- prowadzenie zajęć terapeutycznych w małych grupach, w poszczególnych zespołach;
- odwołanie wspólnych mszy dla mieszkańców (były one transmitowane w poszczególnych zespołach);
- zawieszenie prób zespołu artystycznego;
- ograniczenie aktywności mieszkańców poza terenem placówki;
- okresowy zakaz odwiedzin, z równoczesnym zapewnieniem możliwości utrzymywania kontaktu przez urządzenia komunikacyjne;
- zachowanie możliwości przekazywania paczek dla mieszkańców;
- podział kadry na zespoły opiekujące się tymi samymi mieszkańcami;
- wprowadzenie rotacyjnego systemu pracy w zespole terapeutyczno-opiekuńczym;
- nakaz dezynfekcji rąk personelu przed wejściem na oddział, stosowanie maseczek i rękawiczek jednorazowych, pomiar temperatury przed przystąpieniem do pracy, wejście na zespół tylko w odzieży ochronnej;
- wprowadzenie na okres listopad-grudzień 12-godzinnych dyżurów;
- całkowity zakaz wstępu na teren Domu osób, których kontakt nie jest konieczny do zapewnienia ciągłości działania;
- stosowanie ozonatora i lampy bakteriobójczej oraz oczyszczacza powietrza w pomieszczeniach ogólnodostępnych, izolatkach i gabinecie doraźnej pomocy medycznej;
- wydzielenia pomieszczenia do izolacji mieszkańców z podejrzeniem zakażenia koronawirusem;
- zapewnienie ciągłości zaopatrzenia w środki czystości, środki ochrony osobistej (maski ochronne, rękawice, środki dezynfekcyjne, fartuchy ochronne, pościel jednorazową, mydła antybakteryjne);

- przeszkolenie personelu ze stosowania środków ochrony osobistej.

Powyższe działania, w tym podział mieszkańców na mniejsze grupy oraz podział pracowników, pozwoliły na uchronienie mieszkańców Domu Rodzinnego w Górnej Wsi przed zakażeniem.

W listopadzie 2020 r. w DPS pojawiło się ognisko zakażeń. W chwili, gdy u mieszkanki stwierdzono zakażenie koronawirusem, na polecenie Sanepidu wykonano testy wymazowe wszystkim mieszkańcom i pracownikom. W związku z potwierdzeniem zakażenia u 61 mieszkańców (oraz 26 pracowników), podjęto następujące działania:

- mieszkańcy objęci izolacją domową (zakażeni), kwarantanną i mieszkańcy zdrowi w poszczególnych zespołach zostali oddzieleni i umieszczeni w osobnych pokojach;
- dla poszczególnych grup osób zapewnione zostały osobne łazienki zlokalizowane na końcach poszczególnych odcinków zespołów;
- jedynie osoby zdrowe spożywały swoje posiłki na stołówce, reszta – w swoich pokojach. Mieszkańcy Hostelu oraz Domu Rodzinnego w Górnej Wsi spożywali je w swoich budynkach;
- mieszkańcy Domu Rodzinnego w Górnej Wsi nie przychodzili na zajęcia do głównej siedziby, zajęcia mieli organizowane w swoim budynku;
- pracownicy zostali podzieleni na trzy grupy – zajmujący się osobami chorymi, przebywającymi na kwarantannie oraz zdrowymi (dla poszczególnych grup wyznaczone zostały osobne szatnie w suterenie).

W związku z tym, iż spożywanie posiłków przez mieszkańców Hostelu w swoim budynku spotkało się z akceptacją ze strony samych mieszkańców (sprzyja integracji oraz zapewnia większy komfort spożywania posiłków), pozostawiono tę formę, mimo zakończenia kwarantanny.

W styczniu i lutym 2021 r. wśród mieszkańców przeprowadzono szczepienia przeciwko COVID-19. Aktualnie nie są zaszczepione jedynie 4 osoby, ze względów zdrowotnych (brak kwalifikacji lekarza). Pracownicy placówki przeszli natomiast szczepienia w styczniu i marcu 2021 r.

Osoby nowo przybyłe mają wykonywany przed przyjęciem do placówki test na obecność koronawirusa. Ponadto zgłaszane są do szczepień, które wykonywane są na bieżąco.

6.2 Opieka medyczna

Dom Pomocy Społecznej w Bramkach zatrudnia pielęgniarki, łącznie na 4,5 etatu. Z całodobowej opieki pielęgniarskiej korzystają wszyscy mieszkańcy. Po przyjęciu do placówki

zgłaszani są do lekarza i pielęgniarki POZ, z pobliskiej przychodni oddelegowany jest lekarz internista oraz psychiatra. Porady odbywają się na terenie DPS, bądź mieszkańcy dowożeni są do przychodni, ewentualnie Dom korzysta także z teleporad. Ponadto z przychodni oddelegowana jest do pracy także pielęgniarka środowiskowa (w wymiarze 72h w miesiącu) oraz rehabilitant (2 razy w tygodniu, ¼ etatu).

Mieszkańcy korzystają również z porad specjalistów w pobliskiej przychodni w Grodzisku, leczenia w szpitalu w Grodzisku oraz Pruszkowie, a także z innych szpitali specjalistycznych oraz leczenia onkologicznego. Na wizyty pensjonariusze dowożeni są samochodem placówki. W nagłych przypadkach korzystają z porad Pogotowia Ratunkowego.

Z rozmów z personelem placówki wynika, iż w związku z tym, iż rok 2020 zdominowany był przez pandemię, walka z rozprzestrzenianiem się koronawirusa wymusiła zmiany w funkcjonowaniu placówek POZ i gabinetów specjalistycznych. Sytuacja ta miała wpływ na opiekę i leczenie, szczególnie w poradniach specjalistycznych – wizyty nie raz były odwoływane przez placówki medyczne. Zdarzały się również sytuacje, iż opiekunowie prawni nie wyrażali zgody na osobiste wizyty mieszkańców, bądź sami mieszkańcy odmawiali wyjazdów na umówione konsultacje i prosili o przełożenie wizyt na inny termin.

Od marca 2020 r. odbywały się głównie teleporady lekarza POZ (doraźnie na każde inne wezwanie, np. wizyta domowa). Z rehabilitacji w warunkach domowych na terenie DPS mieszkańcy korzystali jedynie w styczniu i w lutym, ponadto do jednej mieszkanki przyjeżdżał rehabilitant, z zachowaniem reżimu sanitarnego, ze względu na porażenie nerwu promiennego ręki. Porady lekarza psychiatry były udzielane na terenie DPS lub poprzez teleporady w określony dzień tygodnia, a od końca sierpnia 2020 r. – jedynie poprzez teleporady przez lekarza psychiatrę POZ.

DPS w Bramkach nie zatrudnia na stałe rehabilitanta. Świadczenia rehabilitacyjne realizowane są w wymiarze godzinowym równym ¼ etatu, przez specjalistę oddelegowanego przez pobliskiej przychodni. W wyniku ograniczeń spowodowanych pandemią, mieszkańcy mogli korzystać rehabilitacji jedynie w styczniu i w lutym ubiegłego roku.

W związku z powyższym, Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur zwraca się z prośbą o wskazanie liczby pensjonariuszy, którzy otrzymali od lekarza zalecenie odbywania rehabilitacji. Ponadto, KMPT prosi o informację czy zdarzyły się przypadki, w których mieszkańcy, którzy zgodnie z zaleceniem lekarza powinni być rehabilitowani, nie mieli dostępu do rehabilitanta (jeśli tak, proszę o opisanie każdego przypadku z uwzględnieniem przyczyn wskazania do rehabilitacji oraz świadczenia rehabilitacyjnego, którego nie zapewniono).

Każdy nowo przybyły mieszkaniec, przed umieszczeniem w placówce musi okazać ważny test na obecność koronawirusa, z wynikiem ujemnym (test musi być ważny 72h). W przypadku, gdy nie jest zaszczepiony, trafia na kwarantannę. Przy przyjęciu wykonywane jest wstępne badanie przez pielęgniarkę (temperatura, oddechy, ciśnienie, opisywane są w dokumentacji wszelkie zasinienia, otarcia, urazy, odleżyny, odparzenia), a następnie zapisywany jest do lekarza internisty oraz psychiatry (jeśli bierze leki psychiatryczne). W przypadku, gdy nowo przybyły mieszkaniec jest zaszczepiony – nie przechodzi on kwarantanny i trafia od razu na ogólną salę.

6.3 Kontakt ze światem zewnętrznym

W roku 2020, ze względu na panującą pandemię i związane z tym obostrzenia, w tym okresowe wstrzymywania widzeń, kontakty z rodzinami były ograniczone. Aby podtrzymywać więzi rodzinne, szczególnie nacisk kładziony był na umożliwienie kontaktowania się mieszkańcom ze swoimi bliskimi drogą telefoniczną (mają własne telefony bądź mogą korzystać z telefonu na terenie DPS), za pośrednictwem komunikatora Skype oraz listownie. Ponadto, pensjonariusze przygotowali film z okazji Dnia Matki, który był udostępniony rodzinom za pomocą internetu.

W marcu 2020 r. wprowadzony został zakaz odwiedzin mieszkańców, który obowiązywał do początku czerwca. Wtedy umożliwiono mieszkańcom i rodzinom odwiedziny z zachowaniem dystansu. Jednak ze względu na wzrastającą liczbę zakażeń i uwzględniając rekomendacje Wojewody, ponownie wprowadzono zakaz odwiedzin. W okresie przedświątecznym wizyty bliskich ponownie były możliwe, w warunkach reżimu sanitarnego i po wcześniejszym ustaleniu terminu odwiedzin – tak, by liczba osób odwiedzających nie skumulowała się w jednym czasie. Ponadto, osoby odwiedzające zobowiązane były do wypełnienia ankiety odnośnie stanu zdrowia i potencjalnego kontaktu z osobami zarażonymi, a także do pomiaru temperatury ciała, stosowania maseczek ochronnych, zachowania dystansu oraz dezynfekcji rąk przed wejściem do pomieszczenia, w którym odbywały się odwiedziny. Rodziny miały również możliwość dostarczenia swoim bliskim paczek.

Wraz z początkiem czerwca 2020 r. mieszkańcy mogli korzystać z urlopu, z tym, że placówka zalecała urlopy dłuższe – kilku, kilkunastodniowe. Osoby wyjeżdżające były informowane o konieczności przestrzegania reżimu sanitarnego, stosowania maseczek oraz zachowania dystansu. Ponadto mieszkańcy wracający z urlopu byli zobowiązani do przedstawienia negatywnego testu w kierunku zakażenia koronawirusem.

Aktualnie odwiedziny odbywają się codziennie, w wyznaczonym miejscu na terenie rekreacyjnym, chacie terapeutycznej bądź budynku głównym, poprzez pleksę. Rodziny umawiają

się na odwiedziny telefonicznie. Pensjonariusze mają także możliwość wyjazdów na przepustki bądź urlopy do swoich rodzin.

Mieszkańcy mogą także samodzielnie, a w przypadku osób z głębszym stopniem niepełnosprawności – z opiekunami, wychodzić poza teren placówki. Mogą wychodzić na zakupy, do restauracji, kina, pobliskiego sklepu, wyjeżdżają także lokalnymi autobusami bądź samochodami DPS do pobliskiego miasta. W momencie prowadzenia monitoringu zdalnego żaden z mieszkańców nie otrzymał ograniczenia samodzielnego wyjścia poza teren.

Mieszkańcy utrzymują także współpracę ze społecznością lokalną. Przykładowo – z Ośrodkiem szkolno-wychowawczym w Pęcherach-Łbiskach, skąd pochodzi sześciu mieszkańców (grupa ta uczestniczyła w balu absolwentów zorganizowanym w styczniu 2020 r. na terenie Ośrodka). Ponadto, po raz pierwszy z inicjatywy Zespołu Szkół w Bożej Woli, wszyscy pensjonariusze otrzymali paczki świąteczne.

Na co dzień Dom współpracuje z Krajowym Stowarzyszeniem „Przyłącz się do nas”, które działa na terenie DPS. Placówka utrzymuje także kontakt z lokalnymi szkołami, przedszkolami, centrum Kultury w Błoniu, chórami i orkiestrami.

Przed pandemią, do DPS z różnymi programami i koncertami przyjeżdżali m.in. uczniowie ze Szkoły Podstawowej w Bożej Woli, Liceum Ogólnokształcącego w Błoniu, chór Śpiewający Senior z Błonia, chór „Pośrodku Żywota” z Podkowy Leśnej, Orkiestra Dęta Gedeon Richter z Grodziska. Mieszkańcy wyjeżdżali także na spotkania do LO w Błoniu oraz na występy do Centrum Kultury w Błoniu. Ponadto, przed pandemią, ściśle w ramach wolontariatu, Dom współpracował z grupą seniorów z „Odnowy w Duchu Świętym”. Z kolei w okresie trwania pandemii mieszkańcy mogli korzystać z koncertów online, np. koncertu Mazowiacy.

Na terenie DPS działa wolontariat – wolontariuszami są: opiekun, który zamieszkuje na terenie Hostel, pracownik administracji, pełniący funkcję kuratora dla mieszkańców, emerytowany nauczyciel (były pracownik DPS) oraz dwóch pracowników DPS mieszkających w pobliżu placówki.

W bieżącym roku, jeśli tylko sytuacja epidemiologiczna na to pozwoli, placówka planuje powrót do większości działań ze środowiskiem lokalnym, chciałaby także podtrzymać współpracę z zaprzyjaźnionymi domami pomocy społecznej z Polski, a także nawiązać współpracę z nowymi placówkami, o takim samym profilu.

Ponadto, DPS planuje także udział w programach skierowanych do osób z niepełnosprawnościami, dających im możliwość pełniejszej integracji ze środowiskiem lokalnym oraz zdobywania nowych umiejętności zawodowych i społecznych.

6.4 Oddziaływania terapeutyczne oraz kulturalno-oświatowe

Działalność Domu ukierunkowana jest na rehabilitację społeczną, psychiczną oraz fizyczną. W DPS w Bramkach funkcjonuje sześć Zespołów Terapeutyczno-Opiekuńczych, którymi kierują opiekunowie zespołu grup. Prace wszystkich zespołów koordynuje kierownik działu terapeutyczno-opiekuńczego. Dla każdego mieszkańca opracowywany jest indywidualny plan wsparcia. Realizacja planów jest oceniana i podlega ewentualnej zmianie nie rzadziej niż raz na pół roku lub w przypadku zmiany stanu zdrowia mieszkańca, bądź też innych, nagłych okoliczności.

Ponadto, każdy nowo przybyły mieszkaniec objęty jest początkowo programem adaptacyjnym, a następnie, po jego ocenie, w/w Zespół opracowuje dla niego indywidualny plan wspierania, uwzględniający potrzeby bytowe, opiekuńcze i wspomagające oraz zakres usług świadczonych przez Dom. Za realizację indywidualnego programu wspierania odpowiada pracownik pierwszego kontaktu, mający pod opieką średnio ok. 5 osób. Dla każdego mieszkańca prowadzona jest także ewidencja zajęć z zakresu rehabilitacji społecznej.

W roku 2020 z usług terapeutycznych korzystali wszyscy mieszkańcy, odbywało się to w różnym stopniu, w zależności od potrzeb, możliwości oraz osiągniętego poziomu aktywizacji. Do połowy marca 2020 r. prowadzone były m.in. następujące formy zajęć terapeutycznych:

- zajęcia manualne w pracowni plastycznej i papieroplastyki;
- zajęcia komputerowe;
- zajęcia w „Kąciku urody”;
- zajęcia kulinarne w pracowni gospodarstwa domowego;
- zajęcia sportowo-ruchowe, prowadzone w pracowni sportowej Centrum Terapii Zajęciowej, jak również w letniej siłowni;
- zajęcia w sali doświadczania świata Snoezelen;
- zajęcia ogólnousprawniające;
- zajęcia w Warsztacie Terapii Zajęciowej, w pracowniach gospodarstwa domowego, plastycznej, tkackiej, krawieckiej, zoologiczno-botanicznej, technik audiowizualnych, stolarsko-rzemieślniczej;
- zajęcia w zespole artystycznym „Oscar”;
- zajęcia z muzykoterapii, z wykorzystaniem prostych instrumentów (tamburyno, trójkąty, marakasy);
- zajęcia animacyjne z chustą oraz zajęcia stymulacji polisensorycznej;

- zajęcia z elementami zooterapii;
- zajęcia z hortiterapii prowadzone w pracowni florystycznej i w eko ogródku;
- treningi umiejętności społecznych i zdrowotne;
- zajęcia indywidualne z psychologiem.

Od marca 2020 r., ze względu na epidemię koronawirusa i wprowadzone obostrzenia, zajęcia dla mieszkańców odbywały się w poszczególnych zespołach, w mniejszych grupach.

Dom Pomocy Społecznej w Bramkach prowadzi także bogatą w formy działalność kulturalno-oświatową. Mieszkańcy korzystają z wyjazdów do kina, teatru, na imprezy estradowe, wystawy artystyczne, wycieczki turystyczno-krajoznawcze, turnusy wypoczynkowe oraz rehabilitacyjne. Pensjonariusze uczestniczą również w spotkaniach integracyjnych organizowanych przez inne domy pomocy społecznej, współpracują także ze społecznością lokalną (szerzej ten temat opisano w punkcie 6.3 raportu). Uroczyscie obchodzone są także imieniny mieszkańców, a raz w miesiącu, dla osób obchodzących urodziny, organizowane są spotkania z poczęstunkiem i prezentami.

Ponadto, Dom dysponuje rozległym terenem rekreacyjno-wypoczynkowym z ogrodami, eko ogródkami, kącikami wypoczynkowymi, parkiem, stawami, tężnią solankową, letnią siłownią oraz ścieżką sensoryczną.

Placówka prowadzi także aktywizację zawodową, która realizowana jest w Warsztacie Terapii Zajęciowej, prowadzonym przez Krajowe Stowarzyszenie „Przyłącz się do nas”. Uczestnikami warsztatów jest 12 mieszkańców Domu, zajęcia terapeutyczne prowadzone są przez 5 dni w tygodniu w ośmiu pracowniach:

- rękodzieła artystycznego;
- technik audiowizualnych;
- gospodarstwa domowego;
- krawieckiej;
- umiejętności życia codziennego;
- ogrodniczo-botanicznej;
- remontowo-stolarskiej;
- zoologicznej (placówka posiada mini zoo, w którym znajdują się m.in. lamy, osiołek, kucyk, króliki, pawie).

6.5 Prawo do skargi

W DPS w Bramkach prowadzony jest rejestr skarg i wniosków. Skargi i wnioski mieszkańcy mogą zgłaszać w dowolnej formie do Dyrektora Domu, zastępczyni Dyrektora, pracowników socjalnych, pracowników pierwszego kontaktu lub do osób, które darzą zaufaniem. W sprawie wszelkich spraw Dyrektor przyjmuje osoby zainteresowane w określony dzień tygodnia, w określonej godzinie, niemniej jednak pensjonariusze mogą spotkać się z Dyrektorem zawsze kiedy tego potrzebują, w godzinach urzędowania.

W razie złożenia skargi bądź wniosku, wpisywana jest ona do rejestru, z zaznaczeniem: daty przyjęcia, imienia i nazwiska zgłaszającego oraz przyjmującego, zwięzłego opisu problemu oraz sposobu rozwiązania sprawy.

Zastosowany mechanizm, uwzględniający możliwość wielotorowego składania skarg, prowadzi do tego, że procedura skargowa jest łatwo dostępna dla każdego z mieszkańców, ale także - w przypadku gdy sprawa dotyczy np. konfliktu z innym pensjonariuszem, czy pracownikiem placówki – sprawia, że mieszkańcy nie mają obaw przed zgłaszaniem pojawiających się problemów. Ponadto sposób prowadzenia dokumentacji umożliwia szczegółowe prześledzenie mechanizmów rozwiązywania skarg i wniosków mieszkańców oraz ocenę jego skuteczności.

6.6 Posługi religijne

Zgodnie z informacjami przekazanymi przez personel oraz mieszkańców Domu, placówka zapewnia możliwość odbywania praktyk religijnych, zgodnie z wyznawaną religią. Na terenie DPS znajduje się kaplica, w której w każdą niedzielę i święta kościelne odbywają się msze święte, które sprawuje ksiądz z pobliskiej parafii. Ze względu na wprowadzone obostrzenia związane z pandemią, od końca marca 2020 r., msze zostały czasowo wstrzymane – wtedy mieszkańcy mieli możliwość wysłuchania bądź obejrzenia nabożeństw i programów o tematyce religijnej w telewizji i radiu.

Ponadto, w placówce zatrudniona jest katechetka, która prowadzi zajęcia z mieszkańcami Domu, a także odprawia nabożeństwa majowe, czerwcowe oraz różańcowe. Pensjonariusze mogą również już od dłuższego czasu uczestniczyć w nabożeństwach w pobliskim kościele.

Od wielu lat, w sierpniu, pensjonariusze wyjeżdżają także na pielgrzymkę do Sanktuarium w Miedniewicach. Wraz z katechetką, mają również możliwość brania udziału przy organizacji świąt kościelnych.

Żaden z mieszkańców, z którymi przeprowadzała rozmowy przedstawicielka KMPT nie skarżył się na brak dostępu do posług religijnych.

7. Obszary wymagające poprawy

7.1 Dokumentowanie obrażeń

KMPT z zadowoleniem przyjął, że przy przyjęciu do placówki wszelkie zmiany skórne i ewentualne obrażenia mieszkańca są opisywane w raportach pielęgniarstkich. Jednocześnie nowoprzyjęty mieszkaniiec każdorazowo badany jest także przez lekarza.

Z przeprowadzonych rozmów wynika, iż część osób z personelu zapoznawała się z informacjami zawartymi w *Protokole Stambulskim, czyli Podręczniku skutecznego badania i dokumentowania tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania*⁸. Krajowy Mechanizm zachęca jednak, aby personel korzystał także z map ciała, które są dostępne w tym podręczniku. Dzięki temu w łatwy sposób można oznaczyć np. odleżyny, czy ślady mogące świadczyć o stosowaniu przemocy. To niezwykle ważne szczególnie w przypadku pierwszego badania przy przyjęciu do placówki, a także przed jej opuszczeniem, lub po powrocie z dłuższej nieobecności np. z hospitalizacji. Prawidłowa dokumentacja tego typu obrażeń pozwoliłaby jednoznacznie wskazać, w której placówce doprowadzono do powstania odleżyn. Obecnie zmiany skórne mieszkańców domu są co prawda opisywane w raportach opiekunów, ale przy wielu informacjach mogą być trudne do odnalezienia. W opinii KMPT, warto uwzględnić kwestie wykorzystania Protokołu Stambulskiego w codziennej pracy, zwłaszcza w kontekście dokumentowania obrażeń.

7.2 Personel

Pracownicy na bieżąco zapoznawani są z zaleceniami dotyczącymi przeciwdziałania Covid-19. W placówce wspólnie wypracowywano procedury postępowania w czasie epidemii oraz w czasie zachorowań wśród personelu i mieszkańców. Personel odbywał także wewnętrzne szkolenia dotyczące m.in.: instrukcji użytkowania środków ochrony osobistej.

Wśród personelu zatrudnione są zarówno kobiety, jak i mężczyźni. Pracownicy mają jasno wyznaczone zakresy pracy, ich kwalifikacje i doświadczenie nie budzą wątpliwości co do zapewnienia mieszkańcom odpowiedniej opieki.

W latach 2019-2021 personel brał także udział w szkoleniach z zakresu: wypalenia zawodowego, stosowania przymusu bezpośredniego, praw mieszkańców, metod pracy z mieszkańcami oraz alternatywnych i wspomagających typów komunikacji z mieszkańcami.

W ocenie Krajowego Mechanizmu, warto jednak byłoby systematycznie wzmacniać oraz dopełniać kompetencje pracowników poprzez zorganizowanie szkoleń z zakresu np.: sprawowania

⁸ Dokument jest dostępny pod adresem: <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/protokol-stambulski>.

opieki nad osobami starszymi, niepełnosprawnymi fizycznie lub intelektualnie, poszanowania ich praw, komunikacji interpersonalnej w relacji pracownik-mieszkaniec, umiejętności radzenia sobie w sytuacjach trudnych i konfliktowych oraz przeciwdziałania wypaleniu zawodowemu. Z uwagi na profil domu i fakt przebywania w nim wielu mieszkańców w złym stanie zdrowia za uzasadnione należy uznać zalecenie dotyczące realizacji systematycznych szkoleń z zakresu udzielania pierwszej pomocy, pielęgnacji osób w podeszłym wieku, etc. Wskazanym byłoby objęcie wymienionymi szkoleniami jak największej liczby osób zatrudnionych w placówce.

W ocenie KMPT korzystne byłoby również zorganizowanie dla kadry placówki regularnych superwizji, służących rozładowaniu napięć powstałych w trakcie wykonywania obowiązków zawodowych, biorąc pod uwagę zwłaszcza okres pandemii, który niewątpliwie był bardzo stresującym czasem dla wszystkich pracowników. Takie spotkania mogłyby przyczynić się również do polepszenia relacji pomiędzy personelem, co w rezultacie może mieć bezpośrednie przełożenie na jakość ich pracy i poziom sprawowanej opieki nad mieszkańcami.

Warto w tym kontekście wskazać, że zgodnie zaleceniami Rady Europy, *opiekunowie osób starszych powinni być odpowiednio przeszkoleni i otrzymywać wsparcie w celu zapewnienia adekwatnej jakości świadczonych usług. W przypadkach gdy opieka sprawowana jest przez opiekunów nieformalnych w domach osób starszych, to tacy opiekunowie powinni otrzymać odpowiednie przeszkolenie i wsparcie, tak aby umożliwić im właściwe świadczenie niezbędnej pomocy*⁹.

8. Zalecenia

Na podstawie art. 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur zaleca:

I. Dyrektorowi DPS im. Księdza Kardynała Józefa Glempa w Bramkach:

- 1) zapoznanie całego personelu z treścią *Protokołu Stambulskiego* i stosowanie w praktyce wskazanych w nim map ciała;
- 2) systematyczne wspieranie personelu oraz rozwijanie umiejętności poprzez oferowanie specjalistycznych szkoleń, opisanych w pkt 7.2 raportu;
- 3) zapewnienie personelowi regularnych superwizji.

⁹ Art. 34 rekomendacji w sprawie promocji praw osób starszych (CM/Rec(2014)2) przyjętych w dniu 19 lutego 2014 roku przez Komitet Ministrów Rady Europy.

Ponadto, KMPT zwraca się z prośbą o udzielenie pisemnych odpowiedzi na zagadnienia opisane w punkcie 6.2 raportu.

Opracowała: Aleksandra Osińska

Przemysław Kazimirski

Dyrektor Zespołu

/-podpisano elektronicznie/